

Список використаних джерел

1. Попова Л.М., Хромов А.В., Шуба І.В. Інтелектуальна власність. Підручник. Харків: «Федорко», 2021. 262 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Book_2021_Popova_Intelektualna_vlasnist.pdf (дата звернення: 15.03.2025).
2. Іванюк О.В., Литвинчук І.Л. Інтелектуальна власність: навчально-наочний посібник. Житомир: В.Б. Котвицький, 2014. 163 с. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/3089/3/Intelektualna_vlasnist.pdf (дата звернення: 15.03.2025).
3. Попова Л.М., Хромов А.В., Шуба І.В. Інтелектуальна власність. Підручник. Харків: «Федорко», 2021. 262 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Book_2021_Popova_Intelektualna_vlasnist.pdf (дата звернення: 15.03.2025).
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.03.2025).
5. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 976 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/46-Civilne_pravo_Mazur.pdf (дата звернення: 15.03.2025).

Сідов В.О.,

студент ОНП «Економіка», 2 курс,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

БОРГОВА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність роботи зумовлена ускладненням боргової ситуації в Україні, що суттєво поглибилася після початку повномасштабної агресії росії у 2022 році. Війна спричинила значні втрати для національної економіки та зумовила різке зростання обсягів державних видатків на оборону, що, своєю чергою, призвело до стрімкого нарощування обсягу державного боргу. За таких умов аналіз боргової стійкості України та формування дієвих механізмів її підтримки набувають особливої важливості як у воєнний період, так і на етапі післявоєнного відновлення економіки.

У вітчизняній науковій літературі питання боргової стійкості висвітлюються у працях Богдана Т. П., Єрмоленко О. А., Коковіхіної О. О., Лисьонкової Н. М. та Волкової О. Г. У своїх дослідженнях зазначені автори зосереджуються на розкритті сутності поняття боргової стійкості, визначенні її економічного значення, а також аналізі ключових факторів і особливостей, що впливають на здатність держави своєчасно та повною мірою виконувати боргові зобов'язання в умовах змінного макроекономічного середовища. Водночас слід зазначити, що недостатньо уваги приділяється аналізу сучасної ситуації в Україні, зокрема впливу повномасштабного вторгнення росії у 2022 році на зміну рівня боргової стійкості держави.

Метою роботи є аналіз боргової стійкості України в умовах війни, а також розробка стратегічних підходів, спрямованих на зниження фінансових ризиків і посилення здатності держави ефективно управляти борговим навантаженням.

Об'єкт дослідження: боргова стійкість України.

Предмет дослідження: трансформація боргової стійкості України під впливом повномасштабної збройної агресії та пов'язаних із нею економічних чинників.

Боргова стійкість – це здатність держави обслуговувати та погашати свій борг без необхідності реструктуризації або створення надмірного тиску на економіку в середньо- та довгостроковій перспективі. Вона має ключове значення для забезпечення макроекономічної

стабільності, підтримання довіри з боку кредиторів та формування умов для сталого економічного розвитку.

Проблематика забезпечення боргової стійкості для України має тривалий характер і зберігає свою актуальність упродовж останнього десятиліття. Перші значні виклики у цій сфері проявилися ще у 2014 році внаслідок війни на сході країни та супутньої економічної кризи. Повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 року суттєво погіршило ситуацію, посиливши тиск на державні фінанси.

Станом на 31 січня 2025 року загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу України досяг 7,07 трлн грн, що еквівалентно 168,99 млрд дол. США [6]. За понад 3 роки активної фази війни приріст державного боргу України склав 4,34 трлн грн або ж 158,9%, порівняно з рівнем 2022 року.

Основними чинниками зростання державного боргу України є безпосередньо збройна агресія росії, що зумовила суттєве скорочення економічної активності, звуження податкової бази, падіння обсягів виробництва та експорту, а також масштабні руйнування критичної інфраструктури. Сукупна дія цих факторів призвела до зростання дефіциту бюджету та необхідності активного залучення боргових ресурсів для фінансування державних видатків.

У структурі державного боргу України переважає зовнішній борг, частка якого у 2024 році становила 72,3%, тоді як частка внутрішнього боргу скоротилася до 27,7%. Одночасно спостерігається зростання частки боргу, номінованого в іноземній валюті, яка досягла 75% у 2024 році, що посилює валютні ризики [3]. Водночас позитивним є зростання строковості державного боргу, яка у 2024 році становила 12,26 років, а також зниження середньозваженої вартості боргу до 5,09%, що свідчить про покращення умов запозичень (рис. 1.).

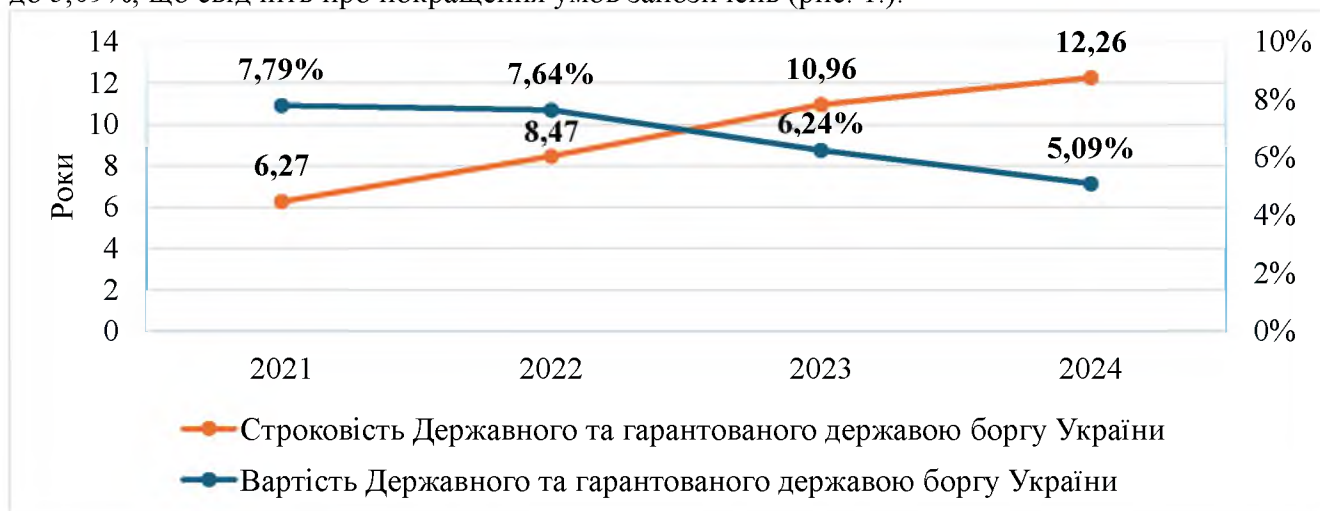

Рис. 1. Динаміка строковості та вартості державного та гарантованого державою боргу України у 2021–2024 рр.

Джерело: [3]

Для оцінки рівня боргової стійкості найчастіше застосовуються два методи: метод індикаторів, що ґрунтується на аналізі ключових боргових показників, та метод стрес-тестувань, який дозволяє визначити здатність держави підтримувати стійкість боргу за умов несприятливих макроекономічних змін.

В українській практиці оцінка боргової стійкості здійснюється на основі положень «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затверджених наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 №1277 [7].

З метою формування більш комплексної та обґрунтованої оцінки боргової ситуації в Україні, розрахуємо ці індикатори для періоду 2021-2024 років (табл. 1.). Аналіз наведених показників свідчить про суттєве погіршення боргової стійкості України у 2022–2024 роках. Більшість індикаторів перевищують встановлені критичні пороги, зокрема, значно зросли співвідношення

державного боргу до ВВП (90,4% у 2024 році), витрати на обслуговування зовнішнього боргу, а також рівень валового зовнішнього боргу в перерахунку на одну особу.

Таблиця 1

Динаміка індикаторів боргової стійкості України у 2021-2024 роках

Індикатори	Роки				Критичний рівень
	2021	2022	2023	2024	
Відношення державного боргу та гарантованого державою боргу до ВВП, %	48,9%	78,4%	84,4%	90,4%	≥60%
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	64,9%	81,5%	90,4%	95,7%	≥70%
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) на первинному ринку, %	11,3%	18,3%	18,7%	15,9%	≥11%
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	15,5%	17,8%	26,9%	24,2%	≤20%
Валовий зовнішній борг у розрахунку на одну особу, дол. США	3 163,7	3 771,4	4 864,6	5 644,9	≥1000
Валовий зовнішній борг до експорту товарів та послуг, %	163,6%	299,3%	447,3%	440,1%	≥80%

Джерело: складено автором на основі [2, 4, 6]

Водночас лише окремі показники демонструють позитивну динаміку, зокрема, рівень покриття обслуговування боргу за рахунок офіційних міжнародних резервів (24,2% у 2024 році), зростання яких було забезпечене переважно зовнішньою фінансовою підтримкою країн-партнерів. Загалом, отримані дані вказують на високі боргові ризики та зростання фіскального навантаження на економіку України.

У сучасних умовах об'єктивно постає необхідність упровадження цілеспрямованих заходів щодо забезпечення боргової стійкості, які мають базуватися як на міжнародному досвіді країн, що перебували у стані збройних конфліктів, так і на особливостях поточного економічного становища України.

Міжнародна практика управління борговою стійкістю демонструє застосування різноманітних підходів, зумовлених історичними, політичними та економічними обставинами. Зокрема, після Другої світової війни країни Західної Європи знижували боргове навантаження завдяки комплексу чинників, серед яких: зовнішня допомога за планом Маршалла, високий рівень інфляції, політика фінансових репресій, динамічне економічне зростання, дотримання бюджетного профіциту та реалізація програм реструктуризації боргу. У випадках Єгипту (1991 р.) та Іраку (2003 р.) ключовим інструментом стабілізації боргової ситуації стало списання або реструктуризація значної частини зовнішніх зобов'язань за участі міжнародних партнерів. Ізраїль, своєю чергою, забезпечує боргову стійкість завдяки багаторічній фінансовій підтримці з боку США, переважно у формі грантів, а також ефективному функціонуванню внутрішнього ринку державних запозичень [8, с. 7-12].

Серед першочергових заходів, що можуть бути реалізовані в умовах воєнного стану, доцільно виокремити такі напрями:

- використання заморожених активів росії, а також доходів, отриманих від їх розміщення;
- залучення зовнішньої фінансової допомоги у формі грантів і пільгових кредитів з мінімальними ставками та тривалим терміном погашення;

- розвиток внутрішнього ринку державного кредитування як головного джерела фінансування потреб державного бюджету;
- підвищення ефективності бюджетної політики шляхом оптимізації державних видатків і раціонального використання фінансових ресурсів;
- ініціювання розробки міжнародного механізму, спрямованого на списання боргів країнам, що зазнали значних втрат унаслідок збройної агресії.

Слід окремо виділити облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) як один із ключових інструментів мобілізації фінансових ресурсів у воєнний період. Саме за рахунок розміщення ОВДП, у тому числі військових облігацій, державі вдалося акумулювати значні обсяги коштів: у 2024 році надходження становили близько 640 млрд грн в еквіваленті, а з початку повномасштабного вторгнення — майже 1,46 трлн грн [9]. Водночас уряду необхідно шукати нові механізми залучення коштів під ОВДП, оскільки частка домогосподарств серед інвесторів залишається низькою, а загальний обсяг внутрішніх запозичень перебуває поблизу своєї граничної межі [5], що обмежує потенціал подальшого розширення цього джерела фінансування.

Проблематика державного боргу залишатиметься надзвичайно актуальною для України і в післявоєнний період, оскільки надмірне боргове навантаження може суттєво обмежити потенціал економічного зростання та ускладнити досягнення макрофінансової стабільності. У зв'язку з цим постає необхідність пошуку ефективних джерел і механізмів зменшення боргу з одночасним забезпеченням умов для сталого розвитку національної економіки.

У контексті післявоєнного відновлення доцільно розглядати такі інструменти:

- стягнення репараційних виплат з росії як основного джерела компенсації завданих збитків;
- стимулювання економічного зростання через активне залучення міжнародної допомоги та прямих іноземних інвестицій;
- формування та підтримка профіцитного бюджету після стабілізації економічної ситуації;
- проведення реструктуризації боргових зобов'язань і часткове їх списання;
- використання спеціалізованих фінансових механізмів, таких як обмін боргу на інвестиції в охорону довкілля (debt-for-climate-swaps) або збереження природних ресурсів (debt-for-nature-swaps) [1];
- залучення надходжень від приватизації державних активів.

Отже, ситуація з державним боргом України характеризується високим рівнем складності та, з огляду на поточні макроекономічні та безпекові умови, ймовірно залишатиметься актуальною проблемою у середньостроковій та довгостроковій перспективі після завершення воєнних дій. Рівень боргової стійкості держави значною мірою залежатиме від здатності національної економіки адаптуватися до нових умов розвитку, ефективності системи управління борговими зобов'язаннями, а також забезпечення стабільного економічного зростання. Досягнення зазначених цілей потребує узгоджених дій з боку органів державної влади, бізнес-середовища та міжнародних партнерів, спрямованих на формування сприятливого економічного середовища та зміцнення фінансової стійкості країни.

Список використаних джерел

1. Whiting K. Climate finance: What are debt-for-nature swaps and how can they help countries?. *World Economic Forum*. URL: <https://www.weforum.org/stories/2024/04/climate-finance-debt-nature-swap/>.
2. Валовий зовнішній борг України. *Національний Банк України*. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ZB_y.pdf.
3. Державний та гарантований державою борг України з 2022 року став дешевшим в 1,5 раза та збільшив строковість в 2 рази. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/derzhavnii_ta_garantovanii_derzhavoiu_borg_ukraini_z_2022_roku_stav_deshevshim_v_15_raza_ta_zbilshiv_strokovist_v_2_razi-5011.
4. Дохідність ОВДП на первинному ринку. *Національний Банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>.

5. Калашник П. Мінфін наблизився до граничних можливостей із залучення ОВДП – Марченко. *Forbes*. URL: <https://forbes.ua/news/minfin-nablizivsvya-do-granichnikh-mozhливостей-iz-zaluchennya-ovdp-marchenko-24092024-2380>.
6. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/>.
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
8. Репко М., Самойлюк М., Томіліна М. Управління державним боргом України під час війни та післявоєнний період. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/management-of-the-ukrainian-public-debt/>.
9. У 2024 році уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах майже 640 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – майже 1 458 млрд грн в еквіваленті. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2024-rotsi-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah-mayje-640-mlrd-grn-v-ekvivalenti-a-zagalom-uprodovj-voyennogo-stanu--mayje-1-458-mlrd-grn-v-ekvivalenti>.

Сізова В.В.,
студентка ОПП «Маркетинг», 3 курс,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

РИНОК SECOND-HAND В УКРАЇНІ: ЯК ЗМІНИВСЯ ПОПИТ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

В умовах повномасштабної війни та тривалого економічного спаду українці переосмислюють споживання та витрати. Одним із найпомітніших трендів останніх років стало зростання популярності second-hand магазинів. З одного боку, це зумовлено зниженням купівельної спроможності, з іншого — зміною цінностей: зростанням усвідомленого споживання та екоорієнтованості.

Ринок second-hand в Україні має свої унікальні риси, зумовлені економічними, соціальними та культурними факторами. На відміну від багатьох країн Європи, де ресейл асоціюється переважно з етичним споживанням та модною свідомістю, в Україні він часто виконує роль економічного буфера — можливості одягатися якісно за помірні гроші. Історично склалося, що секонд-хенд став доступною альтернативою для широких верств населення ще з 90-х років, а з початком повномасштабної війни та стрімкого здорожчання життя його популярність лише зростає. Згідно з даними YouControl, у 2023 році в Україні діяли понад 7 000 зареєстрованих компаній, що працюють у сфері торгівлі секонд-хендом, і ця цифра має тенденцію до зростання.

Одна популярність second-hand не обмежується лише Україною — це частина глобального тренду. За аналітичним 13-м щорічним звітом ThredUp Resale Report 2025, світовий ринок ресейлу (перепродажу вживаного одягу) демонструє стійке зростання. У 2024 році обсяг продажів уживаного одягу зріс на 14%, що є найвищим показником з 2021 року, і досяг \$227 мільярдів, становлячи 9% від загального обсягу світового ринку моди. Очікується, що цей тренд продовжиться, і до 2029 року ринок секонд-хенду сягне \$367 мільярдів, з середньорічним темпом зростання 10%. Нижче представлено графік, що ілюструє прогнозоване зростання світового ринку секонд-хенду з 2024 по 2029 рік (див рис 1).

Особливо швидко розвивається сегмент онлайн-продажів уживаного одягу. У 2024 році він зріс на 23% і, за прогнозами, подвоїться до 2029 року, досягнувши \$40 мільярдів [3]. Українці дедалі частіше купують речі з рук через Telegram-канали, Instagram-магазини, платформи OLX, Shafa тощо. Ринок ресейлу трансформується з традиційного офлайн-магазину у динамічний онлайн-простір. Цей тренд особливо популярний серед молоді, яка охоче продає, купує й навіть обмінюється речами безпосередньо — з рук у руки. Онлайн-формати роблять ресейл швидким, зручним, персоналізованим, що ще більше підсилює його популярність.